

DAMJAN POTPARIČ*, PETAR VEIĆ**

Uporaba proaktivne kriminalističke obavještajne djelatnosti u borbi protiv teških kaznenih djela i organiziranog kriminaliteta

Sažetak

U radu se obrađuje kriminalističko obavještajna djelatnost i na njoj zasnovana Obavještajno vođena policijska djelatnost kao općeprihvaćeni koncept policijskog rada u EU-u i svijetu. U članku se ističe da je primjena novog načina rada spora, posebno u zemljama koje nemaju tradiciju u korištenju obavještajne djelatnosti u policijske svrhe, poput zemalja jugoistočne Europe, koje se stoga suočavaju s nedostatkom razumijevanja same srži kriminalističko obavještajne djelatnosti, neprimjerenom terminologijom i nedostatnim zakonskim uređenjem. Obavještajno vođena policijska djelatnost, koja se temelji na ideji da je primarna zadaća policije sprječavanje i otkrivanje kriminaliteta, a ne odgovaranje na već počinjena kaznena djela, predstavlja nov pristup u kriminalističkome istraživanju. Nov način policijskog rada ima značajnu ulogu u borbi protiv teških oblika kriminaliteta, organiziranog kriminaliteta i terorizma - ali pod uvjetom da se izvodi na proaktivan način! Autori predlažu da se više pozornosti posveti uspostavi sustava koji bi omogućio korištenje određenih prikrivenih istražnih radnji u okviru provođenja kriminalističko obavještajne djelatnosti u razvojnom stadiju koji je ponajprije namijenjen proaktivnom provođenju policijske aktivnosti s ciljem podizanja informacijske pozicije i da se na taj način zapravo uspostave uvjeti za uvođenje novog proaktivnog kriminalističkog istraživanja.

Ključne riječi: *obavještajno vođena policijska djelatnost, proaktivna kriminalističko obavještajna djelatnost, kriminalističko obavještajna informacija, kriminalističko obavještajno djelovanje, kriminalističko istraživanje.*

* doc. dr. Damjan Potparič, sekundirani policijski službenik Republike Slovenije u Generalnom tajništvu INTERPOL-a u Lyonu.

** prof. dr. sc. Petar Veić, predstojnik katedre za kazneno postupovno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci.

1. UVOD

Iako kriminalističko obavještajna djelatnost i na njoj zasnovana Obavještajno vođena policijska djelatnost (eng. *Intelligence-led policing*) ne predstavljaju novost u radu policije kao niti u stručnoj i znanstvenoj literaturi, ipak se može zaključiti da se države na području jugoistočne Europe suočavaju sa sporom i teškom implementacijom novoga načina rada, gdje i dalje prevladava reaktivna uporaba kriminalističko obavještajne djelatnosti (Potparič, 2014; Balgač, 2013; Leštanić, Božić i Nikač, 2018), a što je pretežito posljedica odsutnosti tradicije u uporabi obavještajne djelatnosti u radu policije, nedostatka razumijevanja srži kriminalističko obavještajne djelatnosti, nepotpune terminologije i nedostatnog zakonskog uređenja.

Kriminalističko obavještajna djelatnost ima značajnu ulogu u borbi protiv teških oblika kriminaliteta, organiziranog kriminaliteta i terorizma, posebno zbog sve veće složenosti i sofisticiranosti međunarodnog kriminaliteta. Ako kriminalističko obavještajna djelatnost ne funkcionira dobro, tada istražitelji ne dobivaju pravodobne informacije koje im pomažu u prevenciji i istraživanju kriminaliteta, uhićenju počinitelja, oduzimanju imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima te otkrivanju aktivnosti organiziranih zločinačkih udruženja. Otkrivanje, nadziranje i otežavanje aktivnosti zločinačkih udruženja ključan je element novog proaktivnog policijskog pristupa koji je usmjeren na prevenciju i smanjenje kriminaliteta za razliku od usredotočenosti na istraživanje ili odgovaranje na već počinjena kaznena djela.

Prema mišljenju Nacionalne akademije znanosti, inženjerstva i medicine (2018) bitni elementi policijske proaktivnosti izražavaju se kroz prevenciju odnosno sprječavanje počinjenja kaznenih djela, mobiliziranje resursa na temelju policijske inicijative i usredotočenost na čimbenike koji mogu značajno utjecati na stopu kriminaliteta. To je u suprotnosti sa standardnim policijskim modelom kod kojega je naglasak stavljen na reakciju na već počinjena kaznena djela, mobiliziranje resursa na temelju zahtjeva izvan policije i usredotočenost na specifičnosti konkretnih kaznenih djela.

Moramo biti svjesni da borba protiv organiziranog kriminaliteta ne može biti uspješna bez proaktivnog pristupa s obzirom na to da se kaznena djela iz područja organiziranog kriminaliteta u pravilu ne prijavljuju policiji; jer u većini slučajeva, uz iznimku trgovanja ljudima, nije moguće jasno identificirati žrtve tih kaznenih djela. Osim toga, počinitelji pokušavaju što prikrivenije provoditi svoje aktivnosti te onemogućiti policijskim tijelima otkrivanje kaznenih djela. Upravo radi toga tradicionalan pristup u kojemu kriminalističko istraživanje započinje tek po primitku prijave o počinjenom kaznenom djelu nije učinkovit u borbi protiv organiziranog kriminaliteta (Vijeće Europe, 2014), a posebno ne u borbi protiv terorizma, gdje je glavni cilj policijskih tijela spriječiti teroristički napad već u fazi njegova planiranja.

Obavještajno vođena policijska djelatnost, koja predstavlja nadogradnju koncepta kriminalističko obavještajne djelatnosti, stavlja veći naglasak na proaktivno provođenje policijske djelatnosti. Obavještajno vođena policijska djelatnost temelji se na ideji da je primarna zadaća policije sprječavanje i otkrivanje kriminaliteta, a ne odgovaranje na već počinjena kaznena djela (Guidetti, 2006).

U ovome članku želimo upozoriti na problem koji se odnosi na implementaciju koncepta obavještajno vođene policijske djelatnosti gdje države unatoč načelnoj suglasnosti glede važnosti proaktivnog pristupa u borbi protiv organiziranog kriminaliteta ne uspostavljaju u potpunosti uvjete koji bi omogućavali provođenje učinkovite proaktivne kriminalističko obavještajne djelatnosti odnosno izvođenje novog tipa kriminalističkog istraživanja kojeg,

kako kaže Lomell (2018), karakteriziraju obavještajno vođenje i proaktivni pristup i gdje se miješaju tradicionalno kriminalističko istraživanje i tradicionalno izvođenje obavještajne djelatnosti. Često se države zadovoljavaju samo s provođenjem strateškoga planiranja i raspoređivanjem raspoloživih sredstava dok se s druge strane zanemaruje potencijal proaktivnog kriminalističkog istraživanja na operativnoj razini. Takvo se stanje može pripisati površnom razumijevanju same srži obavještajno vođene policijske djelatnosti, a što također ima za posljedicu donošenje neodgovarajućeg i manjkavog zakonodavstva.

Pritom se misli na neodgovarajuću regulaciju posebnih istražnih radnji koje policijska tijela u brojnim državama poduzimaju u kriminalističkim istraživanjima pa se te mjere zbog zakonodavne neuređenosti rijetko ili uopće ne koriste u okviru provođenja kriminalističko obavještajne djelatnosti u fazi koja je ponajprije namijenjena proaktivnom provođenju policijske aktivnosti s ciljem provjere postojanja sumnje koja se odnosi na počinjenje kaznenih djela ili proaktivnog nadziranja identificiranih kriminalnih udruženja. Upravo u toj fazi policijska tijela mogu bitno doprinijeti učinkovitijem sprječavanju počinjenja kaznenih djela.

Takvo je stanje posljedica činjenice da su u brojnim državama i policijsko i kazneno zakonodavstvo još uvijek u osnovi reaktivni i ne slijede u potpunosti razvoj u području implementacije novih proaktivnih policijskih koncepata. Prema mišljenju Fyfea, Gunhusa i Ronna (2018), ti se novi koncepti temelje na izmijenjenoj biti kriminalističkog istraživanja koji, između ostalog, mijenjaju i razumijevanje sprječavanja kriminaliteta. Dok se na sprječavanje kriminaliteta u kontekstu reaktivne policijske djelatnosti gledalo kao na relativno nezahtevnu aktivnost koja se temelji na policijskom patroliranju, informacijskim kampanjama i kriminalističkom istraživanju već počinjenih kaznenih djela s ciljem smanjenja viktimizacijskih okolnosti i odvraćanja potencijalnih počinitelja od činjena kaznenih djela, sprječavanje i odvraćanje od kriminaliteta u kontekstu novog proaktivnog pristupa temelji se na provođenju kriminalističkih istraga koje su prije svega usmjerene na istraživanje nepočinjenih i budućih kaznenih djela.

Da bi se bolje razumio problem o kojemu će biti govora u članku, ponajprije je potrebno razumjeti bit koncepta kriminalističko obavještajne djelatnosti i njezine nadogradnje, koncepta obavještajno vođene policijske djelatnosti - a o kojima će se detaljnije govoriti u nastavku.

2. KRIMINALISTIČKO OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST U ODNOSU NA KLASIČNE OBAVJEŠTAJNE DJELATNOSTI

Kriminalističko obavještajna djelatnost kao disciplina počela se pojavljivati u policiji krajem 19. stoljeća, i to prije svega u državama engleskog govornog područja. Tada su vodeća radna mjesta u policiji zauzimali ljudi koji su imali iskustva u obavještajnom radu u vojsci. Do značajne prekretnice u uvođenju novoga koncepta dolazi početkom 20. stoljeća kada su policijske službe u Velikoj Britaniji, kao i u Sjedinjenim Američkim Državama, počele prikupljati informacije za potrebe istraživanja budućih kaznenih djela (Potparič i Dvoršek, 2010).

Kriminalističko obavještajna djelatnost može se definirati kao policijska djelatnost kojoj je cilj zakonito prikupljanje podataka i informacija iz svih raspoloživih izvora te njihovo analiziranje zbog osiguravanja operativnih i strateških kriminalističko obavještajnih informacija. Kriminalističko obavještajna informacija, koja predstavlja nadogradnju osnovne kriminalističke informacije, a koja se može nazvati sirovom informacijom, osigurava dodatna

saznanja o aktivnostima počinitelja i na taj način omogućuje policiji djelovanje. Kriminalističko obavještajna informacija počesto označuje kao „informacija, izrađena za postupanje“.

S obzirom na to da se kriminalističko obavještajna djelatnost razvila iz klasične obavještajne djelatnosti, a koja je bila i još uvijek jest u domeni obavještajnih službi (civilnih i vojnih), u velikoj je mjeri preuzela njezinu terminologiju. Ključna je razlika između obavještajne djelatnosti i kriminalističko obavještajne djelatnosti u tome što obavještajna djelatnost prikuplja i analizira informacije s ciljem stvaranja obavještajne informacije koja omogućuje donošenje odluka na temelju logičnih zaključaka; a za kriminalističko obavještajnu djelatnost je značajno da su kriminalističko obavještajne informacije usmjerene na pribavljanje dokaza koji omogućavaju kazneni progon. Kod obavještajne djelatnosti ključno je informiranje, a kod kriminalističko obavještajne djelatnosti prikupljanje dokaza odnosno hitna pretvorba kriminalističko obavještajnih informacija u dokaze koji se mogu koristiti na sudu (Kerr, 2008; MacVean, 2008).

Badžim (2013), smatra da je bitna razlika između obavještajnih službi i kriminalističko obavještajnih službi to što prve imaju tendenciju prolongirati kazneno procesuiranje radi nastavljanja tajnog praćenja i postizanja potpunije fenomenološke spoznaje, dok druge imaju tendenciju zaustavljanja kriminalnih pojava i provođenja kaznenog postupka, a što u biti predstavlja valorizaciju njihova rada.

McDowell (2009) ističe kako se obavještajna djelatnost najčešće opisuje pojmovima koji su povezani s područjem i razlogom njezine primjene. To znači da se u stručnoj literaturi često pojavljuju pojmovi kao što su vojno obavještajna djelatnost, političko obavještajna djelatnost, ekonomsko obavještajna djelatnost ili kriminalističko obavještajna djelatnost. Po njegovu se mišljenju provođenje obavještajne djelatnosti, koja se temelji na općim načelima, prilagođava području za koje se rabi. To znači da je obavještajna djelatnost podložna mijenjanju i prilagođavanju različitim potrebama, a da ipak kao doktrina ima već uspostavljen sustav znanja.

Mišljenja smo da je obavještajnu djelatnost koju provode državna tijela najprikladnije klasificirati s obzirom na funkciju koju obavljaju u okviru sustava nacionalne sigurnosti. Müller-Wille (2004) dijeli obavještajnu djelatnost na vojno obavještajnu djelatnost, sigurnosno obavještajnu djelatnost, kriminalističko obavještajnu djelatnost i obavještajnu djelatnost na području vanjskih poslova. Ocjenjujemo kako takva podjela doista obuhvaća najznačajnije segmente sustava nacionalne sigurnosti koji su u nadležnosti države i koji se potencijalno mogu koristiti invazivnijim metodama i sredstvima za dobivanje informacija.¹

¹ Vojno obavještajna djelatnost odgovorna je za prikupljanje i analiziranje informacija povezanih s aktualnim i potencijalnim aktivnostima stranih vojnih sila unutar ili izvan vlastitog teritorija. U pravilu su organizacije koje su odgovorne za takve zadatke smještene unutar ministarstva nadležnog za obranu.

Sigurnosno obavještajna djelatnost bavi se ugrozama koje su usmjerene protiv ustavnog uređenja vlastite države. Pored toga, ta je djelatnost odgovorna za nadziranje i sprječavanje špijunaže, ljevičarskih i desničarskih aktivnosti i terorizma.

Kriminalističko obavještajna djelatnost odgovorna je za borbu protiv teških i organiziranih oblika kriminaliteta. Od drugih obavještajnih djelatnosti razlikuje se po tome što je povezana s kriminalističkim istraživanjima kojima je glavni cilj prikupljanje dokaza dostatnih za osudu na sudu.

Obavještajna djelatnost na području vanjskih poslova usmjerena je na razvoj događaja u drugim državama. Njezin je cilj podupiranje donositelja odluka na području vanjskih poslova, prije svega dolaskom do obavještajnih informacija u području sigurnosti, obrane te vanjske i ekonomske politike. Takva vrsta obavještajne djelatnosti prije svega je namijenjena za podupiranje političkog donošenja odluka (Müller-Wille, 2004).

3. DEFINICIJA KRIMINALISTIČKO OBAVJEŠTAJNE DJELATNOSTI

Prilikom pregleda stručne i znanstvene literature hrvatskog, slovenskog i srpskog govornog područja, uočili smo nedosljednu uporabu pojmova kao što su podatak, informacija, (kriminalističko) obavještajni podatak, (kriminalističko) obavještajna informacija, i pogrešnu upotrebu pridjevske složenice „kriminalističko – obavještajno“², a koji predstavljaju značajnu osnovu za razumijevanje kriminalističko obavještajne djelatnosti. Primijetili smo da se (obavještajni) podatak i (obavještajna) informacija često rabe kao sinonimi, a što je posljedica uporabe tih pojmova kao sinonima u svakodnevnome životu³. U nastavku rada zbog prethodno naznačenih nejasnoća definirat ćemo razliku između podatka, informacije, znanja i obavještajne informacije.

U akademskoj literaturi prevladava sljedeće razumijevanje pojmova „podatak“, „informacija“, „znanje“ i (kriminalističko)obavještajna informacija koji se nalaze na tzv. informacijskoj piramidi (OSCE, 2017; Potparič i Dvoršek, 2012).

Podaci se nalaze na donjem dijelu informacijske piramide koja ide od podataka do obavještajnih informacija. Podaci se obično nalaze u obliku slova, riječi, brojeva, ali i nekih drugih simbola. Podatak je stoga neka neutralna obavijest koja se može definirati kao sirova činjenica ili osnovni opis stvari, događaja i djelatnosti koji je zabilježen, pohranjen i uređen, ali pritom sam za sebe nema nikakvog konkretnog značenja.

Za razliku od podatka, informacija je zbirka podataka koji su tako organizirani da su za korisnika smisleni. Čovjek je ključan faktor u pretvorbi podatka u informaciju. Proces pretvorbe podatka u informaciju temelji se na procesu primanja, prepoznavanja i konverzije koji omogućuje naša kognitivna povijest i sposobnost dešifriranja simbola unutar neke kulture. Do pretvorbe podatka u informaciju može se doći tada kada smo podatku sposobni dodati vrijednost iz zalihe informacija kojima imamo pristup i koje mogu biti u obliku sjećanja, knjiga ili u elektroničkom obliku. To podrazumijeva da se podatku dalo neko značenje i da se tako dobila informacija koja je korisna za korisnika. Ako korisnik u informaciji ne nađe nikakvu vrijednost, to je onda za njega samo podatak. Pritom valja napomenuti kako i hrvatsko i slovensko policijsko i kazneno zakonodavstvo koristi još jedan dodatan pojam, i to „obavijest“, koji ima različito značenje u hrvatskome i slovenskom jeziku. Dok se hrvatska uporaba pojma „obavijest“ temelji na postojećoj definiciji Pavišić, Modly, Veića (2006) prema kojoj se kriminalistička informacija sastoji od (1) činjenice - objekta promatranja, (2)

² Pridjevska složenica »kriminalističko-obavještajna« s kojom se često opisuje obavještajni rad kriminalističkih policijskih službi, ne pripomaže boljem razumijevanju termina o kojem govorimo. U ovome pridjevu, gledano semantički, ne dominira nijedna sastavnica, i zbog toga takve složenice zovemo koordinirane, usporodne ili dvopojmovne (Marković, 2010). To znači, da u pridjevu »kriminalističko-obavještajna« ne dominira nijedna sastavnica, što bi značilo zapravo, da je riječ o »kriminalističkoj djelatnosti« i »obavještajnoj djelatnosti«, a što je pogrešno. U stvari je riječ o jednoj vrsti obavještajne djelatnosti i to je »kriminalističko obavještajna« djelatnost. U Sloveniji se zbog sličnih problema za nazivanje obavještajne djelatnosti počela upotrebljavati nova riječ koja predstavlja pridjevsku složenicu „kriminalističkoobavještajna“, a koja zajedno s riječi „djelatnost“ tvori dvorječni izraz i time uspostavlja precizan i nedvosmislen naziv bez dodatnih konotacija (kriminalističkoobavještajna djelatnost).

³ Važno je naglasiti kako je na prostoru bivše Jugoslavije postojao sustav za prikupljanje obavijesti koji je dogmatski primjereno obrađen i normativno uređen, v. Perića V. (1971). Kako se prikupljaju i provjeravaju obavještenja o krivičnim djelima za koja se goni po službenoj dužnosti, Savezni sekretarijat unutrašnjih poslova Beograd.

podatka - onoga što opisuje činjenicu, (3) obrade podataka - spajanje podataka rečenicama prema pravilima sintakse, (4) vijesti - rečenice u prostoru i vremenu dostavljene od strane pošiljatelja primatelju, što znači, da govorimo o obavijesti, koja znači pisani ili usmeni priopćeni podatak ili novost, (5) informacije - sadržaja (oba)vijesti koji za primatelja ima vrijednost novosti koja pokreće djelovanje, u slovenskoj je uporabi "obavijest" prije svega sinonim za riječ "informacija".

Na sljedećem stupnju informacijske piramide, gdje se informacije smještaju u šire obrasce na višoj razini, povezuju s drugim obrascima odnosno kontekstom, te općenito osigurava mogućnost veće predvidljivosti razvoja događaja, dobivamo nešto što se naziva znanje. Znanje dakle podrazumijeva određen stupanj sigurnosti do kojega se u pravilu dolazi u fazi analize informacije.

Slijedi kategorija (kriminalističko)obavještajne informacije koja, kao što smo već prethodno naveli, predstavlja informaciju na temelju koje se djeluje. Pravilno je i razumno stoga smatrati da obavještajne informacije imaju dodanu vrijednost koja potiče djelovanje policijskih i sigurnosnih tijela. Ako želimo da kriminalističko obavještajne informacije potiču određena djelovanja, nužno je da se u kriminalističku analitiku uključe preporuke za djelovanje. Dakle, te cjelovite informacije koje često nazivamo kriminalističko (obavještajne) informacije, moraju sadržavati znanje koje će policijskim rukovoditeljima kao donositeljima odluka omogućiti takvo razumijevanje da mogu bez problema poduzeti (predložene) mjere.

Ratcliffe (2008) obavještajnu informaciju svrstava iznad znanja u kontinuumu kojega označava kao kontinuum DIKI (*Data* / podatak, *Information* / informacija, *Knowledge* / znanje, *Intelligence* / obavještajna informacija). Prema njegovu mišljenju analitičar na temelju analize, informacijama daje dodanu vrijednost, koja omogućuje prepoznatljivost određenih kriminalnih uzoraka. Ti novi zaključci koje analitičar priopći istražiteljima mogu pomoći u rasvjetljavanju slike predmeta istrage ili kriminalnog okruženja i mogu poduprijeti određene hipoteze odnosno upućivati na određene posljedice. To je po mišljenju Ratcliffea struktura znanja. Ako se to znanje upotrijebi kao temelj za aktiviranje određenih mjera policije, riječ je o kriminalističko(obavještajnoj) informaciji odnosno kriminalističko(obavještajnom) produktu. Kako kaže Ratcliffe (2008), znanje generira razumijevanje, a kriminalističko(obavještajna) informacija generira akciju.

Valja napomenuti da Europol koristi Ratcliffeov DIKI kontinuum za razumijevanje i pojašnjavanje različitih obavještajnih pojmova. S obzirom na to da se Europol kao EU-ova agencija za otkrivanje i kazneni progon teških oblika kriminaliteta ponajprije bavi proizvodnjom kriminalističko obavještajnih informacija i ima središnju ulogu u širenju razumijevanja kriminalističko obavještajne djelatnosti i načela obavještajno vođene policijske djelatnosti u EU-u, razumno je da se u državama članicama EU-a i državama koje se nalaze u postupku pridruživanja EU-u rabi prikazano razumijevanje kriminalističko obavještajne informacije.

Međunarodna udruga šefova policije definira kriminalističko obavještajnu djelatnost kao policijsku djelatnost kojoj je zadatak zakonito prikupljanje informacija iz svih raspoloživih izvora i njihovo analiziranje s ciljem osiguranja taktičkih i strateških kriminalističko obavještajnih informacija⁴ o postojanju i identitetu osoba i skupina osumnjičenih za kaznena djela te

⁴ Taktičke kriminalističko obavještajne informacije neposredno usmjeravaju kriminalističke istrage i time pridonose njihovom uspješnom zaključivanju, dok su strateške kriminalističko obavještajne informacije namijenjene širem i dugoročnijem pogledu na kriminalno okruženje te su osnova za planiranje i raspoređivanje

o njihovim raspoloživim sredstvima. Ona bi trebala poboljšati sprječavanje i ograničavanje kriminaliteta te olakšati postizanje ciljeva i prioriteta policijske organizacije. Konačan je rezultat toga procesa kriminalističko obavještajna informacija koja sadrži sjedinjenu i analiziranu informaciju upućenu konačnom korisniku radi predviđanja, sprječavanja i nadzora kriminalnih aktivnosti (Paterson, 2005).

Na temelju spoznaje da su kvalitetne kriminalističko obavještajne informacije krivotok moderne policijske organizacije koje omogućavaju jasno razumijevanje kaznenih djela i kriminaliteta, identifikaciju počinitelja kaznenih djela, utvrđivanje povezanih kaznenih djela i predviđanje nastanka problema (HMIC, 1997), kriminalističko obavještajna djelatnost počela se razvijati u smjeru koncepta Obavještajno vođene policijske djelatnosti. Kod Obavještajno vođene policijske djelatnosti, u suprotnosti s tradicionalnim razumijevanjem i uporabom obavještajne djelatnosti kao isključive potpore pojedinim istragama, predviđa se uporaba kriminalističko obavještajnih informacija pri strateškom planiranju i raspoređivanju raspoloživih sredstava.

Kriminalističko obavještajna djelatnost kao proces u širem smislu može se pojednostavljeno definirati kao policijska (istražna) djelatnost i filozofija kojoj su osnovni elementi organizirano prikupljanje informacija, njihovo analiziranje i upućivanje konačnih rezultata za potrebe potpore učinkovitog sprječavanja i ograničavanja kriminaliteta na svim razinama. U užem smislu kriminalističko obavještajna djelatnost definira se kao stadij prikupljanja informacija, analize i proizvodnje kriminalističko obavještajnih rezultata o kaznenim djelima u fazi kada još nisu započeti izvidi u okviru prethodnog postupka i koja se može nazvati kriminalističko obavještajno djelovanje. Ta se djelatnost na engleskom jeziku najčešće definira kao „*Criminal intelligence operation*“ i razlikuje se od kriminalističke istrage koja se provodi u okviru prethodnog postupka (Potparič i Dvoršek, 2012). S druge pak strane, kao što je već prethodno spomenuto, brojni stručnjaci kriminalističko obavještajnu djelatnost vide kao novi tip proaktivnog kriminalističkog istraživanja gdje se, kako navodi Lomell (2018), ističe logika osiguravanja sigurnosti na štetu simbolične pravičnosti koja je pretežito reaktivne prirode i koja se provodi putem provođenja zakona.

De Buseer (2007) navodi da je kriminalističko obavještajno djelovanje namijenjeno utvrđivanju činjenice postoji li mogućnost počinjenja jednoga ili više kaznenih djela u budućnosti, a u suprotnosti s kriminalističkom istragom koja je namijenjena prikupljanju informacija za utvrđivanje i potvrđivanje činjenica, osoba i okolnosti glede jednoga ili više poznatih konkretnih kaznenih djela. Ključna je razlika između kriminalističko obavještajnog djelovanja i kriminalističke istrage u tome što kriminalističko obavještajno djelovanje najčešće provodi samostalna policijska organizacija - dok kriminalističku istragu, u pravilu, vode i nadziru neovisna pravosudna tijela (tužitelj, istražni sudac). De Busser (2007) također

rasporedivih sredstava (Peterson, 2005). U Europskoj se uniji, zbog Europolove podjele na operativne i strateške kriminalističko obavještajne informacije, za taktičke kriminalističko obavještajne informacije rabi naziv “operativna kriminalističko obavještajna informacija”. McDowell (2009) ističe kako je pojam “taktički” preuzet iz vojne terminologije, međutim taj pojam često nije najprimjereniji za opis i prikaz policijskih aktivnosti. Sve je to posljedica nekritičkog prihvaćanja tumačenja da se obavještajna djelatnost provodi i rabi na tri razine (taktičnoj, operativnoj i strateškoj). Pridjevi “strateška” i “operativna” često su u policiji prilično dobro razrađeni, a “taktička” se jednostavno koristi. Prema njemu bi možda bilo najbolje da se zbog specifičnosti policijskoga posla ostane pri dvoslojnom označavanju obavještajne djelatnosti kao strateške i operativne obavještajne djelatnosti.

primjećuje da nije nužno da se na temelju rezultata kriminalističko obavještajnog djelovanja u užem smislu započnu izvidi u okviru određenog prethodnog postupka. Kriminalističko obavještajno djelovanje odvojeno je od kriminalističke istrage koja se provodi u okviru redovnog prethodnog postupka. Kriminalističko obavještajne informacije, prikupljene u fazi kriminalističko obavještajnog djelovanja, naknadno se mogu uvrstiti u spis predmeta koji se vodi u okviru kriminalističke istrage ukoliko se utvrdi njihova povezanost s konkretnim kaznenim djelom koje je predmet kriminalističke istrage.

Definicija kriminalističko obavještajne djelatnosti u užem smislu može se pronaći i u službenim dokumentima EU-a. Okvirna odluka Vijeća 2006/960/PUP od 18. prosinca 2006. o pojednostavljenju razmjene informacija i obavještajnih podataka između tijela zaduženih za provođenje zakona u državama članicama Europske unije definira kriminalističko obavještajno djelovanje/operaciju kao fazu u postupku, koja prethodi stadiju istrage, a tijekom kojeg nadležno tijelo zaduženo za provođenje zakona ima pravo, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, prikupljati, obrađivati i analizirati informacije o zločinu ili kriminalnim aktivnostima kako bi utvrdilo je li konkretno kazneno djelo počinjeno, odnosno postoji li vjerojatnost da će biti počinjeno u budućnosti.

Terminološke probleme izložene u radu potvrđuje i hrvatski prijevod teksta Okvirne odluke Vijeća 2006/960/PUP koja je u hrvatski pravni sustav implementirana donošenjem Zakona o pojednostavljenju razmjene podataka između tijela država članica Europske unije nadležnih za provedbu zakona, NN 56/15., na snazi od 30. 5. 2015. U prijevodu teksta Okvirne odluke Vijeća 2006/960/PUP rabi se termin „obavještajni podatak“, a u zakonu kojim se implementira gore navedeni pravni akt ne spominje se termin informacija i obavještajna informacija već samo podatak, što nije u skladu sa sadržajem pravnog teksta koji se odnosi na razmjenu informacija i obavještajnih informacija.

Okvirna odluka Vijeća 2006/960/PUP predstavlja jedan od najznačajnijih pravnih akata putem kojih se implementira načelo „pristupa informacijama i kriminalističko obavještajnim informacijama“. Načelo pristupa znači da svaki službenik tijela otkrivanja i progona iz pojedine države članice EU-a može dobiti potrebne informacije i kriminalističko obavještajne informacije od druge države članice i da će tijelo otkrivanja i progona u toj drugoj državi članici, koja ima informacije, njih dati na raspolaganje radi određene svrhe, poštujući zahtjeve istrage koja je u tijeku u toj državi.⁵ Navedeno načelo postavlja temelje za učinkovito djelovanje Europskog kriminalističko obavještajnog modela (eng. *European Criminal Intelligence Model – ECIM*) kojega čine države članice i agencije EU-a nadležne za borbu protiv teških i organiziranih oblika kriminaliteta.⁶

Iz Zakona o pojednostavljenju razmjene podataka između tijela država članica Europske unije nadležnih za provedbu zakona ne može se razabrati da pravni akt sadrži odredbe koje se odnose također na kriminalističko obavještajnu djelatnost. Isto tako se rabi pogrešan

⁵ Više o tome u Potparič (2009).

⁶ Nakon terorističkih napada u SAD-u 2001. godine i u Madridu 2004. godine, EU je prepoznala važnost uspostavljanja proaktivne kriminalističko obavještajne djelatnosti koja je Haškim programom za zaštitu slobode, sigurnosti i pravde, donesenim od Europskog vijeća 2004. godine, unesena u sigurnosnu arhitekturu EU-a kao novi način policijskoga rada. Ministri unutarnjih poslova i ministri pravosuđa 2005. godine donijeli su odluku o uspostavljanju ECIM-a i implementaciji načela obavještajno vođene policijske djelatnosti kako od strane agencija EU-a, tako i od strane država članica EU-a (Potparič, 2014).

pojam „podatak“ za prijevod engleskoga pojma „*information*“ (informacija) i „*intelligence*“ (obavještajna informacija), a što je stručno pogrešno.

Navedeni nam primjer može pokazati kako nedosljedna i pogrešna uporaba kriminalističko obavještajne terminologije i njezino manjkavo poznavanje može u cijelosti izmijeniti razumijevanje određenih pravnih akata te predstavljati potencijalni izvor problema pri njihovoj implementaciji, kao i sporazumijevanju na međunarodnoj razini. Sa sličnim se problemima susretala - te se i dalje susreće i Slovenija - gdje je i dalje na snazi članak 11. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima koji koristi pogrešnu terminologiju u području kriminalističko obavještajne djelatnosti, a što uzrokuje pogrešno poistovjećivanje kriminalističko obavještajne djelatnosti s područjem prikupljanja informacija od informatora.

Različita istraživanja upozorila su na povezanost između pogrešnog razumijevanja biti kriminalističko obavještajne djelatnosti i uporabe pogrešne terminologije, s jedne strane - te suradnje između policija i implementaciju kriminalističko obavještajne djelatnosti, s druge strane (Kleiven i Harfield, 2008; Potparič, 2014; OSCE, 2017).

U Republici Hrvatskoj Zakon o policijskim poslovima i ovlastima glede kriminalističko obavještajne djelatnosti sadrži tri pojma koji ne spominju *explicite* tu djelatnost, ali se nedvojbeno na nju odnose. To je pojam kriminalističko istraživanje, članak 1. st. 1. točka 7., analitička obrada podataka, članak 2. stavak 1. točka 8. i policijska ovlast prikupljanje, procjena, pohrana, obrada i korištenje podataka.

Za predmetno razmatranje važan je i organizacijski aspekt kojeg uređuje Uredba o unutarnjem ustroju Ministarstva unutarnjih poslova⁷ koja u članku 41., ustrojava Službu za kriminalističko obavještajne poslove. U navedenim poslovima središnja je figura informator što je u razmatranome smislu jedno parcijalno rješenje jer kriminalističko obavještajna djelatnost nije samo korištenje informatora, već bitno šire. Pojedine aktivnosti koje pripadaju kriminalističko obavještajnoj djelatnosti propisane su u drugim službama, ali takav ustroj nije sustavan.

Pored načelne normativne razine koja dopušta takvu djelatnost važno je istaknuti kako bi morala postojati i načelna ograničenja jer su odstupanja od poštovanja ljudskih prava u slučaju kada kazneno djelo nije počinjeno, još manje prihvatljiva. To se prije svega odnosi na dvije cjeline, prikupljanje informacija o kaznenom djelu (bez obzira na stadij) i prikupljanje podataka i informacija o počinitelju.

4. KONCEPT OBAVJEŠTAJNO VOĐENE POLICIJSKE DJELATNOSTI

Pojam „*Intelligence-Led Policing*“ odnosno Obavještajno vođena policijska djelatnost pojavio se u Velikoj Britaniji oko 1990. godine. Tada je policija u okrugu Kent razvila novi koncept odgovora na povećanje broja imovinskog kriminaliteta u kontekstu smanjenja policijskog proračuna. Rukovoditelji policije bili su uvjerenja da je mali broj ljudi odgovoran za veliki postotak počinjenih kaznenih djela na njihovu području. Koncept je predviđao postupanje s pozivima građana tako da se policija odaziva samo na nužne pozive, a svi ostali pozivi da se preusmjeravaju na službe izvan policije. Tako je policija mogla svoje resurse usmjeriti

⁷ Narodne novine br. 70/2012.

na pridobivanje informacija i stvaranje kriminalističko obavještajnih informacija o kriminalnim skupinama i pojedincima koji su bili odgovorni za većinu imovinskog kriminaliteta. U razdoblju od tri godine policija je s novim načinom rada koji se temeljio na proaktivnom pristupu i na rješavanju problema usmjerenim policijskim radom uspjela smanjiti imovinski kriminalitet za 24 %. S novim konceptom provođenja policijske djelatnosti policija se pri prikupljanju informacija i stvaranju kriminalističko obavještajnih informacija više usredotočila na počinitelje kaznenih djela negoli na sama kaznena djela (Mallory, 2007; Peterson, 2005).

Uspostavljena kriminalističko obavještajna funkcija u policijskoj organizaciji koja se temelji na konceptu Obavještajno vođene policijske djelatnosti u teoriji je ponajprije namijenjena za osiguranje dvaju segmenata (Carter, 2004; Ratcliffe, 2008):

- preventivna i proaktivna djelatnost: obuhvaća prikupljanje i nadogradnju informacija u svezi kriminaliteta i uporabu tih informacija za uhićenje počinitelja, istragu počinitelja i oblikovanje strategije za eliminiranje ili smanjenje kriminaliteta;
- planiranje i raspoređivanje raspoloživih sredstava u organizaciji.

Kod Obavještajno vođene policijske djelatnosti, za razliku od tradicionalnog razumijevanja i uporabe obavještajne djelatnosti kao isključive potpore pojedinim istragama, predviđa se uporaba kriminalističko obavještajnih informacija i na operativnoj razini kao potpora pojedinim istragama, ali i pri strateškom planiranju i raspoređivanju raspoloživih sredstava. Tako je došlo do preokreta na način da kriminalističko obavještajna djelatnost usmjerava istražnu djelatnost, a ne obrnuto (IACP, 2002; Ratcliffe, 2008).

Carter (2009) za strategiju Obavještajno vođene policijske djelatnosti predlaže sljedeću definiciju: „Riječ je o prikupljanju i analiziranju informacija koje su povezane s kriminalitetom i okolnostima koje doprinose kriminalitetu, a konačan rezultat predstavljaju obavještajne informacije koje su namijenjene potpori tijela otkrivanja i progona pri oblikovanju operativnih odgovora na prijetnje i/ili strateškom planiranju koje je povezano s novonastalim ili promjenjivim prijetnjama.“

Nov način policijskoga rada u samoj srži ne predstavlja revolucionaran način obavljanja policijske djelatnosti. Obavještajna policijska djelatnost pridržava se najznačajnijih načela vođenja, policijskog rada u zajednici, problema usmjerenog policijskog rada i analize informacija. Koncept Obavještajno vođene policijske djelatnosti predstavlja poslovni model i proces upravljanja s informacijama koje policijskim organizacijama omogućavaju bolje razumijevanje kriminaliteta i na temelju raspoloživih sredstava donošenje najprimjerenijih operativnih i strateških mjera s ciljem ograničavanja i sprječavanja kriminaliteta (Ratcliffe i Guidetti, 2008). Tilly (2008) drži kako se suština koncepta Obavještajno vođene policijske djelatnosti ogleda u pametnom načinu obavljanja policijske djelatnosti koji koristi modernu informacijsku tehnologiju i uvodi nove metode u provođenju policijske djelatnosti.

Ratcliffe (2016) je za lakše razumijevanje same biti Obavještajno vođene policijske djelatnosti oblikovao „4-i model“ (*intent* / namjera, *interpret* / tumačenje, *influence* / usmjerenje, *impact* / utjecaj) koji predstavlja pojednostavljen opis Obavještajno vođene policijske djelatnosti iako ona u stvarnosti predstavlja kompleksniji proces. Ako želimo da taj model postigne svoj puni potencijal, sve četiri komponente moraju pravilno djelovati. Na početku vodeći kadar usmjerava rad i dodjeljuje zadatke kriminalističko obavještajnim jedinicama gdje kriminalistička analitika ima središnju ulogu. One su odgovorne za prikupljanje i analiziranje informacija te tumačenje kriminalnoga okruženja pa na temelju stečenoga znanja utječu na

vodeći kadar koji donosi odluke na način da obavještajne informacije imaju ključnu ulogu pri njihovu donošenju - odnosno pri provedbi preporuka koje su uključene u obavještajne informacije.

U nastavku ćemo se usredotočiti na fazu proaktivne policijske djelatnosti u okviru Obavještajno vođene policijske djelatnosti, a posebno segmenta koji je namijenjen prikupljanju i nadogradnji informacija u svezi s prijetnjama kriminaliteta te praćenju aktivnosti kriminalnih udruženja. Razumijevanje ove faze kriminalističko obavještajne djelatnosti, prema našem je mišljenju, preduvjet za implementaciju proaktivnih kriminalističko obavještajnih modela u pravome značenju te riječi.

5. PROAKTIVNA KRIMINALISTIČKO OBAVJEŠTAJNA DJELATNOST

Glavna odlika koncepta Obavještajno vođenog policijskog rada jest omogućavanje proaktivnog pristupa u radu policije, koji dopunjuje tradicionalni, reaktivni pristup u policijskom radu. To se do sada pokazalo kao učinkovit pristup u borbi protiv organiziranog kriminaliteta, koji se temelji na boljem iskorištavanju resursa i ciljanom određivanju i rješavanju prioriternih zadataka. Proaktivan i prema budućnosti okrenut pristup u okviru novoga modela olakšava sprječavanje, smanjenje, prekidanje i eliminiranje kriminaliteta (OSCE, 2017).

Kao što smo već prethodno istaknuli, implementacija obavještajnog modela koji se temelji na konceptu Obavještajno vođene policijske djelatnosti, omogućila bi stavljanje većeg naglaska na proaktivan i preventivan policijski pristup i tako bi dopunjavala postojeći reaktivni policijski rad. Proaktivna i preventivna komponenta značajni su segmenti i na operativnoj i na strateškoj razini.

Za operativnu razinu to znači da se u slučaju potrebe može - već u fazi operativnog istraživanja kada se raspolaže sa stupnjem vjerojatnosti da jest odnosno - da će biti počinjeno kazneno djelo, a koji stupanj vjerojatnosti policiji ne omogućuje da svoje istraživanje usredotoči na određenog počinitelja radi pronalaska dokaza, s ciljem provjere sumnje da je počinjeno kazneno djelo - pod posebnim uvjetima koristiti određenim prikrivenim istražnim radnjama. Te se radnje mogu poduzeti kada s klasičnim policijskim metodama odnosno blažim mjerama nije moguće doseći dokazni standard do točke da se može poduzeti kriminalističko istraživanje s ciljem prikupljanja dokaza radi kaznenog progona. Pored toga, policijska tijela u proaktivnim policijskim modelima sustavno prikupljaju informacije o identificiranim metama koje su osumnjičene za počinjenje teških kaznenih djela odnosno za članstvo u kriminalnim organizacijama a s ciljem sprječavanja kaznenih djela te prikupljanja dokaznog gradiva koji omogućuje provođenje kaznenog postupka.

Za stratešku razinu to znači da se uspostavi sistem sustavnog prikupljanja informacija za potrebe strateške analize koja osigurava konačne strateške kriminalističko obavještajne rezultate koji nas informiraju o najopasnijim prijetnjama vezanim uz kriminalitet te predstavljaju temelj za određivanje prioriteta u borbi protiv kriminaliteta. Nakon toga slijedi planiranje i raspoređivanje raspoloživih sredstava u organizaciji koji osiguravaju uvjete za provođenje donesenih odluka u svezi borbe protiv identificirane kriminalne prijetnje te predstavljaju ishodište za oblikovanje adekvatnih holističkih strategija za eliminiranje ili smanjenje prijetnji, a koji su ujedno i temelj za provođenje proaktivne operativne kriminalističko obavještajne djelatnosti.

Moramo biti svjesni da policijska tijela mogu otkriti kazneno djelo na dva načina: s proaktivnim djelovanjem, kada policija reagira prije nego je kazneno djelo počinjeno ili s reaktivnim djelovanjem, kada policija reagira nakon što je kazneno djelo već počinjeno. Pri sprječavanju i istraživanju kaznenih djela na području organiziranog kriminaliteta policija je primorana proaktivno reagirati s obzirom na to da se kod tih kaznenih djela u pravilu ne pojavljuju klasične žrtve kaznenih djela koje bi bile zainteresirane da se ono prijavi policiji. Pri istraživanju tih kaznenih djela policija je u velikoj mjeri ovisna o svojem vlastitom djelovanju koje je u velikoj mjeri determinirano implementiranim proaktivnim konceptom policijskoga rada koji ima značajnu ulogu unutar nacionalnog pravnog sustava i omogućuje učinkovito provođenje proaktivne kriminalističko obavještajne djelatnosti ili predstavlja okvir za njezino provođenje. To znači da u proaktivnim modelima policija sama mobilizira raspoložive resurse na temelju objektivnih kriminalističko obavještajnih informacija i usredotočuje se na čimbenike koji mogu značajno utjecati na stupanj i razvoj kriminaliteta.

Kao što znamo, u brojnim je državama kazneni postupak podijeljen na dva dijela i to na tzv. prethodni postupak odnosno predkazneni postupak u kojemu glavnu ulogu ima policija čija je zadaća poduzeti sve potrebno da se uhiti počinitelj i otkrije dokazni materijal. Policija je u toj fazi, ovisno o nacionalnom zakonodavstvu, više ili manje pod nadzorom tužiteljstva. U drugome dijelu kaznenog postupka započinje strogi sudski postupak (sudska istraga i kasnije postupanje suda).

U tzv. prethodnom postupku sa stajališta policije posebno je značajna točka usredotočenosti istrage. To je točka u kojoj se istraživanje pretvara iz općeg ispitivanja i istraživanja u pronalaženje dokaza protiv određenog osumnjičenika. Faza općeg ispitivanja i istraživanja predstavlja također fazu prethodnog postupka koja je značajna sa stajališta preventivnog i proaktivnog operativnog pristupa policije u borbi protiv organiziranog kriminaliteta i terorizma.

Brojne države s tradicijom na području kriminalističko obavještajnog rada uvele su posebnu fazu koju možemo označiti kao „preliminarni diferencijalni stadij“⁸ koju smo već prije opisali kao „kriminalističko obavještajno djelovanje“. Ta je faza namijenjena provođenju mjera s ciljem sprječavanja počinjenja kaznenog djela. Kao što je istaknulo Vijeće Europe (2014), nemogućnost uporabe prikrivenih istražnih radnji od strane policije u tzv. preliminarnom diferencijalnom stadiju može značajno smanjiti učinkovitost sprječavanja i istraživanja organiziranog kriminaliteta.

Upravo radi toga Vijeće Europe (2014) u svojem dokumentu koji sadrži preporuke državama članicama za učinkovitiju borbu protiv organiziranog kriminaliteta ističe kao značajno razgraničenje između, s jedne strane, policijskih aktivnosti koje se provode s ciljem podizanja odnosno izgradnje informacijske pozicije (preventivna kriminalističko obavještajna

⁸ Na engleskome govornom području za ovaj se stadij rabe različiti izrazi kao što su »*pre-crime investigation stages*«, »*preliminary inquiry stage*«, »*anticipative investigation stage*«. U ovome stadiju istražni se kapaciteti koriste za prikupljanje informacija kojima bi se moglo spriječiti počinjenje kaznenog djela, predvidjeti buduće opasnosti i poduzeti mjere opreza za progon kaznenih djela koja će se tek počinuti u budućnosti. Svrha ovog stadija je više prevencija negoli kazneni progon (Arslan 2013; Lomell, 2018). Osim toga, ovaj stadij služi i za podizanje dokaznih standarda/informacijske pozicije do točke, kad se može početi s kriminalističkim istraživanjem s ciljem prikupljanja dokaza radi kaznenog progona. U hrvatskoj kriminalističkoj literaturi prisutan je pojam „preliminarna kriminalistička diferecijalna dijagnoza“. Ako je ona u izražavanju problema i njegovu oblikovanju pozitivna, ispunjeni su uvjeti za daljnje istraživanje, V. Pavišić, B., Modly, D., Veić, P., (2006.) 152.

djelatnost), te s druge strane aktivnosti koje su usmjerene na prikupljanje dokaza za kazneni progon. Pritom upozorava da je istovremeno potrebno donijeti adekvatne zakonske mjere koje će spriječiti mogućnost zlouporabe te koje će osigurati zaštitu ljudskih prava. Također upozorava da je potrebno takvo policijsko djelovanje razlikovati od djelovanja klasičnih obavještajnih službi.

Naša je analiza pokazala da neke države u svojem zakonodavstvu već imaju uređeni tzv. preliminarni diferencijalni stadij gdje policijska tijela mogu koristiti prikrivene istražne radnje s ciljem izgradnje informacijske pozicije koja im omogućuje trenutačno reagiranje u slučaju saznanja da se priprema počinjenje kaznenih djela ili dovoljan osnov za pokretanje formalne kriminalističke istrage u okviru prethodnog postupka. U nastavku ćemo izložiti neke europske države koje imaju zakonom uređeni preliminarni diferencijalni stadij i na taj način učinkovito sredstvo u borbi protiv teškog i organiziranog oblika kriminaliteta.

U Belgiji se na temelju odobrenja tužitelja ili suca za potrebe preliminarnog diferencijalnog stadija mogu koristiti tri mjere: kontrola pošiljaka, uporaba policijskih informatora i tajnih policijskih djelatnika. Sve te aktivnosti izdvajaju se pod nadzorom specijaliziranog tužitelja i u okviru posebnog spisa koji nije namijenjen prikupljanju dokaza i zaključci kojega nisu dostupni u kaznenom postupku (<https://www.ejustice.just.fgov.be>).

U Švedskoj se za potrebe preliminarnog diferencijalnog stadija, na temelju odobrenja tužitelja, rabe određene istražne radnje s pomoću kojih se na prikriven način prikupljaju informacije o cjelokupnom elektronskom prometu s telefona ili kojeg drugog elektroničkog uređaja. Pored toga, na prikriveni se način može ustanoviti koji se elektronički komunikacijski uređaji nalaze na određenom geografskom prostoru ili u kojem se geografskom prostoru nalaze određeni elektronički komunikacijski uređaji. Policija u toj fazi može prikupljati informacije uz pomoć informatora, što je uređeno u policijskom zakonodavstvu i nije predmet odobrenja pravosudnih tijela. Prikupljene informacije u okviru preliminarnog diferencijalnog stadija pod posebnim se uvjetima mogu koristiti kao dokaz u formalnom predkaznenom postupku, ali je potrebno donijeti posebnu odluku kojom se to dopušta. U slučaju da se takva odluka ne donese, prikupljene se informacije unatoč tome mogu upotrijebiti za početak predkaznenog postupka unutar kojeg se policija može, s ciljem prikupljanja dokaza, koristiti prikrivenim istražnim radnjama (<https://www.riksdagen.se>).

Nizozemski Zakon o kaznenom postupku omogućuje policijskim tijelima da, u slučaju sumnje da se priprema odnosno da se već čini teško kazneno djelo, započnu, na zahtjev tužiteljstva, s preliminarnim istraživanjem koje smo mi nazvali preliminarnim diferencijalnim stadijem. Policija u slučaju sumnje na teško kazneno djelo može koristiti svoje istražne ovlasti te može imati pristup javnim bazama podataka ustanovljenim zakonom. U slučaju sumnje na pripremanje terorističkoga napada, tužitelj može, uz odobrenje suca, zahtijevati podatke od imatelja elektroničkih zbirki podataka odnosno onih koji ih obrađuju; te podatke od javnih telekomunikacijskih društava. U nastavku se svi ti prikupljeni podaci i informacije analiziraju i namijenjeni su izgradnji informacijskog položaja koji je temelj za daljnje mjere (<http://www.ejtn.eu>).

Policijska tijela Ujedinjenog Kraljevstva u preliminarnom diferencijalnom stadiju mogu koristiti različite prikrivene istražne radnje kao što su tajno praćenje, tajno djelovanje (uporaba tajnih djelatnika policije) i sudjelovanje (uporaba civilnih osoba) te pristup komunikacijskim podacima i presretanje komunikacija. U pravilu prikupljene informacije u preliminarnom diferencijalnom stadiju ne mogu se upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku. Prikupljene

se informacije rabe kao pomoć u sprječavanju teških oblika kriminaliteta i terorizma te pri utvrđivanju koje bi istražne radnje bile najprimjerenije za prikupljanje dokaza o kaznenom djelu za potrebe kaznenog postupka. Prikrivene istražne radnje mogu se provoditi na temelju odobrenja koje izdaju nadležni unutar izvršne vlasti odnosno za određene radnje nadležna tijela unutar sudbene vlasti (<http://www.legislation.gov.uk>).

Mađarski Zakon o policiji omogućuje policiji provođenje aktivnosti u okviru preliminarnog diferencijalnog stadija unutar kojeg se mogu provoditi sve prikrivene radnje koje su određene u Zakonu o kaznenom postupku da bi se na taj način prikupile informacije s ciljem otkrivanja, utvrđivanja i prikupljanja dokaza ili oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom. Policija može bez odluke suda, a za potrebe prikrivenog prikupljanja informacija provoditi sljedeće aktivnosti: zaposliti informatore i ostale osobe za potrebe tajnoga sudjelovanja; izdavati i koristiti prilagođene dokumente, tajno pratiti; ustanovljavati poduzeća za tajno djelovanje; praviti zamke i otkupljivati predmete. Za provođenje tajnog djelovanja i sudjelovanja te nadzor pošiljaka potrebna je dozvola tužitelja. Za sljedeće istražne metode koje policija koristi prilikom prikrivenog prikupljanja informacija potrebna je odluka suda: tajna pretraga stanova; tajno praćenje i prisluškivanje u stanovima; nadzor telefona i pisanih pošiljaka; pristup sadržaju i korištenje sadržajem elektronske pošte posredovane preko interneta ili druge računalne tehnologije. Informacije i podaci prikupljeni u okviru preliminarnog diferencijalnog stadija mogu se, na temelju posebne odluke, koristiti kao dokazni materijal u okviru kaznenog postupka (<http://njt.hu>).

Turska u svojem zakonodavstvu također poznaje preliminarni diferencijalni stadij gdje policija može pod posebnim uvjetima, s ciljem sprječavanja određenih oblika kriminaliteta, provoditi određene prikrivene istražne radnje kao što su nadziranje i prisluškivanje komunikacije putem telekomunikacijskih sredstava. Prikupljene informacije mogu se rabiti samo za donošenje mjera za sprječavanje možebitnih kaznenih djela, a nije dozvoljena uporaba informacija kao dokaznog materijala u kaznenom postupku. Na temelju prikupljenih informacija može se započeti predkazneni postupak unutar kojeg policija može radi prikupljanja dokaza provoditi prikrivene istražne radnje (Arslan, 2013).

Možemo ustanoviti da su brojne države, posebno one s dugogodišnjom tradicijom na području kriminalističko obavještajne djelatnosti, uspostavile nacionalni kriminalističko obavještajni model koji policijskim tijelima omogućuje provođenje kriminalističko obavještajne djelatnosti tijekom kriminalističkog istraživanja u okviru predkaznenog postupka koji smo nazvali „preliminarni diferencijalni stadij“. Takvi nacionalni modeli omogućavaju uporabu svih potencijala u proaktivnom i preventivnom pristupu policijskih tijela protiv organiziranog kriminaliteta i terorizma.

Pri tom je vrlo važno to da nacionalno zakonodavstvo detaljno regulira ovlasti, metode i uvjete pod kojima istražna tijela mogu prikupljati i raspolagati s informacijama poštujući pritom međunarodne standarde ljudskih prava. Najčešće se u vezi s provođenjem kriminalističko obavještajne djelatnosti ugrožava osiguranje prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života i zaštita osobnih podataka iz članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP) i prava na pošteno suđenje iz članka 6. EKLJP-a (Murdoch i Roche, 2013; OSCE, 2013).

Države moraju osigurati da se zahvat u prava iz članka 8. EKLJP-a u vezi s pravima iz članka 6. EKLJP-a provodi samo u skladu sa sljedećim uvjetima: a) zahvat mora biti u skladu s legitimnim ciljem, b) zakonit te c) nužno potreban u demokratskom društvu. Treba

imati na umu da opće ovlasti za korištenje prikrivenih istražnih radnji u kontekstu provođenja kriminalističko obavještajne djelatnosti nisu dovoljne. Zakoni bi trebali sadržavati precizne odredbe o uvjetima u kojima se mogu prikupljati informacije uporabom prikrivenih istražnih radnji, s kojim se ciljem te informacije prikupljaju te koliko se dugo čuvaju. Navedeno omogućuje svakom pojedincu mogućnost predviđanja uvjeta u kojima bi se mogle izvršavati takve ovlasti i u kojima bi se potencijalno mogao naći kao objekt istraživanja. Pored toga, u zakone je potrebno uvrstiti odredbe koje imaju za cilj spriječiti zlouporabe pri provođenju prikrivenih istražnih radnji u okviru kriminalističko obavještajne djelatnosti, a posebno je potrebno adekvatno urediti pitanja koja se odnose na prirodu, opseg i trajanje prikrivenih istražnih radnji, uvjete za primjenu tih radnji, odrediti tijela nadležna za davanje dopuštenja i provođenje nadzora te uspostaviti sustav pravne zaštite pojedinca koji je objekt policijskog postupanja (Murdoch i Roche, 2013).

U osiguravanju poštovanja ljudskih prava policijska tijela međusobno si pomažu stvaranjem (RZON) mnemotehničke preporuke (razmjernost, zakonitost, odgovornost, nužnost) koja osigurava osposobljenost policijskih djelatnika za poznavanje i razumijevanje načela prilikom uporabe određenih ovlasti u okviru provođenja kriminalističko obavještajne djelatnosti. Činjenica je da sama pravna regulativa ne osigurava automatsko poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda. Zbog toga je potrebno već u fazi planiranja provođenja istražnih ovlasti u okviru kriminalističko obavještajnog procesa osigurati da se navedeno provodi na temelju četiriju temeljnih načela koja osiguravaju poštovanje ljudskih prava u policijskom postupanju, a posljedično tome i sudskome postupku (James, 2016):

- a) razmjernost: potrebno je uravnotežiti opseg i stupanj istražnih mjera s težinom i opsegom počinjenog kaznenog djela. Istražne mjere moraju što manje zahvatiti privatni život osobe na koju se primjenjuju, kao i ljude u njezinoj blizini. Pritom je potrebno osigurati da su uzete u obzir sve razumne alternative koje bi mogle postići željene ciljeve manjim narušavanjem privatnosti - čim manjim zahvatom u privatan život osobe na koju se istražne mjere primjenjuju, kao i ljude u njezinoj blizini;
- b) zakonitost: mjera mora biti u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima, a pritom je potrebno imati na umu da interni propisi ili smjernice same po sebi ne osiguravaju zakonitost i kao takve samostalno nisu predmet možebitnog provjerenja zakonitosti primijenjenih istražnih mjera;
- c) odgovornost: relevantne odluke i radnje trebaju biti utemeljene i zabilježene, kao i odluke da se određene radnje ne poduzimaju. Uz to, preporučuje se da se za svaki predmet vodi poseban dnevnik u kojemu bi bile evidentirane sve odluke i radnje;
- d) nužnost: kršenje ljudskih prava, uključujući i nastalu kolateralnu štetu, uvijek mora biti opravdano. Istražitelji moraju dokazati da je predložena mjera nužno potrebna za postizanje uspješnog rezultata kriminalističke istrage.

Pri uspostavljanju sustava koji osigurava dosljedno poštivanje ljudskih prava pored Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁹ potrebno je imati u vidu

⁹ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (MU Br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10), dostupno na: [https://www.zakon.hr/z/364/\(Europska\)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda](https://www.zakon.hr/z/364/(Europska)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda)

i Konvenciju 108 Vijeća Europe¹⁰ i Direktivu EU-a o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka od strane nadležnih tijela u svrhe sprječavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija i o slobodnom kretanju takvih podataka¹¹. Uz to postoje i vrlo važne presude Europskog suda za ljudska prava koje su bitne za predmet razmatranja, kao što su *S. and Michael Marper V. United Kingdom*, (2008) ECHR 1581¹², *Malone V. United Kingdom*, (1984) 7 EHRR 14, *Govell V. United Kingdom* (1998) Appln. 27237/95, *Khan V. Khan V. UK* (2001) 31 EHRR 1016.

6. ZAKLJUČAK

Obavještajno vođena policijska djelatnost je stavila veći naglasak na proaktivno provođenje policijske djelatnosti za razliku od tradicionalnog razumijevanja policijskoga rada koji je u svojoj naravi pretežito reaktivan i temelji se na sustavu redovnog patroliranja, hitnoga odgovora na pozive građana, uporabi policijskih službenika za kriminalističke istrage i oslanjanju na policiju i pravni sustav. Obavještajno vođena policijska djelatnost temelji se na ideji da je primarna zadaća policije sprječavanje i opažanje kriminaliteta, a ne odgovaranje na već počinjena kaznena djela.

Unatoč tome što kriminalističko obavještajna djelatnost i na njoj zasnovana Obavještajno vođena policijska djelatnost ne predstavljaju novost u radu policije, uočavamo kako se države još uvijek suočavaju sa sporom i teškom implementacijom novoga načina rada, što vrijedi također za države na području jugoistočne Europe. U radu smo utvrdili kako su teškoće pri implementaciji novoga načina rada prije svega rezultat nedostatnog razumijevanja suštine kriminalističko obavještajne djelatnosti i Obavještajno vođene policijske djelatnosti, nepotpune terminologije i nedostatnog zakonskog uređenja.

Mišljenja smo da bi države veću pozornost trebale usmjeriti na obrazovanje, osposobljavanje i osvještavanje glede kriminalističko obavještajne djelatnosti te time doprinijeti boljemu razumijevanju novoga načina rada. Istovremeno je potrebno usmjeriti posebnu pozornost na oblikovanje i uporabu pravilne terminologije na području kriminalističko obavještajne djelatnosti, što - kako predočava istraživanje - ne utječe samo na razumijevanje nego i na implementaciju novoga koncepta rada.

Brojne se države suočavaju sa zakonodavnim problemom koji je u svojoj biti još uvijek reaktivno uređen i u cijelosti ne slijedi razvoj na području implementacije novih proaktivnih policijskih koncepata. To se odražava u neadekvatnim uvjetima za učinkovito obavljanje proaktivne kriminalističko obavještajne djelatnosti, posebno na operativnoj razini. Da bi se povećala učinkovitost policijskih tijela u borbi protiv teških i organiziranih oblika krimi-

¹⁰ Zakon o potvrđivanju konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i dodatnog protokola uz konvenciju (MU Br. 04/05), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2005_05_4_38.html

¹¹ Direktiva (EU) 2016/680 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka od strane nadležnih tijela u svrhe sprječavanja, istrage, otkrivanja ili progona kaznenih djela ili izvršavanja kaznenih sankcija i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Okvirne odluke Vijeća 2008/977/PUP, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32016L0680>

¹² Više o tome u Veić (2012).

naliteta, potrebno je poštovati preporuku Vijeća Europe koja se odnosi na implementaciju preventivne kriminalističko obavještajne djelatnosti uvođenjem „preliminarnog diferencijalnog stadija“ gdje se mogu rabiti određene prikrivene istražne radnje. Zacijelo je potrebno istovremeno donijeti i adekvatne zakonske uvjete koji bi sprječavali mogućnost zlouporabe te osiguravali zaštitu ljudskih prava. Takvo zakonsko uređenje uporabe prikrivenih istražnih radnji u proaktivne svrhe u skladu je s člankom 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1994) koji državama dopušta miješanje u privatni i obiteljski život, ako je to u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Činjenica je da sama pravna regulativa ne osigurava automatsko poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda. Zbog toga je potrebno, već u fazi planiranja provođenja istražnih ovlasti u okviru kriminalističko obavještajnog procesa, osigurati da se ona provode na temelju četiriju temeljnih načela (razmjernost, zakonitost, odgovornost, nužnost) i na taj način pomognu u osiguranju zaštite ljudskih prava.

Implementacijom koncepta Obavještajno vođene policijske djelatnosti, koji uzima u obzir sve potencijale novog proaktivnog načina policijskog rada te uvođenjem novog proaktivnog kriminalističkog istraživanja - države bi uspostavile uvjete za učinkovitije i uspješnije sprječavanje i ograničavanje teških i organiziranih oblika kriminaliteta.

IZVORI I LITERATURA

1. Arslan, C. (2013). Intelligence in Criminal Procedure Law. Ankara Bar Review, 2013/2. Dostupno na: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/787280>
2. Badžim, J. (2013). Obavještajne i represivne službe u supostavljanju kriminalitetu koji predstavlja prijetnju nacionalnoj sigurnosti. National Security and the Future, 1 (14), 2013.
3. Balgač, I. (2014). Prikaz konferencije “Upravljanje policijom u 21. stoljeću u kontekstu novih koncepata”, časopis Policija i sigurnost, godina 23, MUPRH, 198, broj 2, str. 197-204.
4. Carter, D. (2004). Law enforcement intelligence: A guide for state, local, and tribal law enforcement agencies. East Lansing: Michigan State University, School of Criminal Justice.
5. Carter, D. (2009). Law enforcement intelligence: A guide for state, local, and tribal law enforcement agencies (2nd ed.). East Lansing: Michigan State University, School of Criminal Justice.
6. Council of Europe (2014). White paper on transnational organised crime. December, 2014.
7. De Busser, E. (2007). The architecture of data exchange. International Review of Penal Law, 1-2 (78), str. 35-55.
8. Fyfe, N. R., Gundhus, H.O.I., Ronn, K. V. (2018). Introduction. V: Fyfe, N. R. in drugi (ur.): Moral issues in Intelligence-Led Policing. Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, str. 1-22.
9. Guidetti, R. (2006). Policing the homeland: Choosing the intelligent option. Monterey: Naval Postgraduate School. Dostupno na: <https://www.hsdl.org/?view&doc=61122&coll=limited>
10. Harfield, C., Harfield, K. (2008). Intelligence – Investigation, Community, and Partnership. Oxford University Press.

11. HMIC (1997). *Criminal Intelligence – A Thematic Inspection On Good Practice*. Dostupno na: <http://www.nationalarchives.gov.uk/ERORRecords/HO/421/2/hmic/crimint1.pdf>
12. James, A. (2016). *Understanding Police Intelligence Work*. Policy Press.
13. Kerr, R. (2008). *The Perfect Enemy: Reflections of an Intelligence Officer on the Cold War and Today's Challenges*. V: Harfield, C., in drugi (ur.): *The handbook of Intelligent Policing – Consilience, Crime Control and Community Safety*, Oxford University Press, str. 37-46.
14. International Association Chiefs of Police [IACP]. (2002). *Criminal intelligence sharing report*. Dostupno na: <http://www.theiacp.org/Portals/0/pdfs/Publications/intelsharingreport.pdf>
15. Kleiven, M.E., Harfield, C. (2008). *Europol and Understanding of Intelligence*. V: Harfield, C., in drugi (ur.): *The handbook of Intelligent Policing – Consilience, Crime Control and Community Safety*, Oxford University Press, str. 37-46.
16. Leštanin, B., Božić, V., Nikač, Ž. (2018). *Pravni okvir za uspostavljanje kriminalističko obavještajnog modela prema standardima EU*. II. Međunarodna naučna konferencija „Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama (Acquis Communautaire) EU – stanje u BiH i iskustva drugih“: zbornik radova, Banja Luka, str. 241-254. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/937190>
17. Lomell, H. M. (2018). *Investigation or instigation? Enforcing grooming legislation*. V: Fyfe, N. R. in drugi (ur.): *Moral issues in Intelligence-Led Policing*. Routledge: Taylor and Francis Group, London and New York, str. 43-61.
18. MacVean, A. (2008). *The Governance of Intelligence*. V: Harfield, C. in drugi (ur.): *The handbook of Intelligent Policing – Consilience, Crime Control and Community Safety*, Oxford University Press, str. 63-74.
19. Mallory, S. L. (2007). *The concept of asymmetrical policing (Working Paper No. 12. International police executive symposium*. Dostupno na http://www.google.si/url?sa=t&rc=1&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dcaf.ch%2Fcontent%2Fdownload%2F35641%2F526499%2Ffile%2FWPS_No12_new.pdf&ei=ZPNXVImRko3laNiqqeAP&usq=AFQjCNHJ4IFsuhO6KHhBKVRBzNEBNzbyrA&bvm=bv.78677474,d.d2s
20. Marković, I. (2010). *Hrvatske koordinativne složenice*. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovje*, 36/1.
21. McDowell, D. (2009). *Strategic Intelligence: A Handbook for Practitioners, Managers, and Users*. The Scarecrow Press, INC. Lanham, Maryland Toronto Plymouth, UK.
22. Müller-Wille, B. (2004). *For our eyes only? Shaping an Intelligence Community within the EU*. *The European Union for Security Studies, Occasional Papers*, No. 50. Dostupno na: <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/occ50.pdf>
23. Murdoch, J.; Roche, R. (2013). *The European Convention on Human Rights and Policing: A handbook for police officers and other law enforcement officials*. Council of Europe. Dostupno na: https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_European_Convention_Police_ENG.pdf
24. National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2018). *Proactive Policing: Effects on Crime and Communities*. Washington, DC: The National Academies Press. Dostupno na: <https://doi.org/10.17226/24928>
25. *Okvirna odluka Vijeća 2006/960/PUP od 18. prosinca 2006. o pojednostavljenju razmjene informacija i obavještajnih podataka između tijela zaduženih za izvršavanje zakona u državama članicama Europske unije*. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32006F0960>

26. Organization for Security and Co-operation in Europe [OSCE]. (2017). Priručnik OSCE-a: Rad policije zasnovan na obavještajnim saznanjima. TNTD/SPMU serija publikacija, vol. 13. Dostupno na: <https://www.osce.org/hr/chairmanship/338781>
27. Pavišić, B. Modly, D. Veić, P. (2006). Kriminalistika, Knjiga 1. Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
28. Perić, V. (1971). Kako se prikupljaju i provjeravaju obavještenja o krivičnim djelima za koje se goni po službenoj dužnosti. Stručna biblioteka službe javne bezbednosti, Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove, Beograd.
29. Peterson, M. (2005). Intelligence-Led Policing: The New Intelligence Architecture. Dostupno na: <http://www.nejrs.gov/pdf/files1/bja/210681.pdf>.
30. Potparič, D. (2009). Implementacija načela dostupnosti do informacij in kriminalistično obveščevalnih podatkov kot pomemben kriminalistično strateški ukrep. *Varstvoslovje, Letn. 11, št. 3, str. 438-454*
31. Potparič, D. (2014). The Effectiveness of Criminal Intelligence Management: A Slovenian Case Study. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 65(4), 347-360.*
32. Potparič, D. in Dvoršek, A. (2010). Vzpostavitev proaktivno usmerjene kriminalistično obveščevalne dejavnosti v državah Evropske unije. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 61(1), 15-27.*
33. Potparič, D. in Dvoršek, A. (2012). Oblikovanje osnovne terminologije na področju kriminalistično obveščevalne dejavnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 63(1), 39-49.*
34. Ratcliffe, J. H. (2008). *Intelligence-Led Policing*. Willan Publishing, Devon.
35. Ratcliffe, J. H. (2016). *Intelligence-Led Policing*. Second edition. Routledge, London and New York.
36. Ratcliffe, J. H. in Guidetti, R. (2008). State police investigative structure and the adoption of intelligence-led policing. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management, 31(1), 109-128.*
37. Tilley, N. (2008). Modern approaches to policing: Community, problem-oriented and intelligence-led. V T. Newburn (ur.), *Handbook of policing* (str. 373-403). Devon: Willan.
38. Veić, P. (2012). Normativna uređenost pohrane, obrade i čuvanja podataka molekularno-genetske analize u Republici Hrvatskoj, *Policija i sigurnost, MUP RH. Br. 4/2012, 775-789.*
39. Zakon o pojednostavljenju razmjene podataka između tijela država članice Europske unije nadležnih za provedbu zakona, NN 56/15., na snazi od 30. 5. 2015. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/786/Zakon-o-pojednostavljenju-razmjene-podataka-izme%C4%91u-tijela-dr%C5%BEava-%C4%8Dlanica-Europske-unije-nadle%C5%BEnih-za-provedbu-zakona>
40. Zakon o nalogah in pooblastilih policije. Dostupno na: <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/zakonodaja-in-dokumenti>
41. Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, spremenjene s protokoli št. 3, 5 in 8 ter dopolnjene s protokolom št. 2, ter njenih protokolov št. 1, 4, 6, 7, 9, 10 in 11. Dostupno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1994-02-0041?sop=1994-02-0041>

Summary

Damjan Porparič, Petar Veić

The Use of Proactive Criminal Intelligence in the Fight Against Serious and Organised Crime

The paper focuses on criminal intelligence and intelligence-led policing that originates out of it as a generally accepted concept of police work in the EU and the world. It highlights a rather slow application of the new way of police work, particularly in countries lacking tradition in using intelligence for police purposes, such as Southeast European countries. These countries experience a lack of understanding of criminal intelligence, inappropriate terminology, and insufficient legislation. Intelligence-led policing, based on the idea that the primary task of the police is to prevent and detect crime and not to respond to already committed crimes, represents a new approach in the criminal investigation. The new way of policing plays a significant role in the fight against serious and organised crime and terrorism provided that it is used proactively. The authors suggest more attention should be paid to the establishment of a system that would allow the use of specific special investigative techniques as part of criminal intelligence in the development stage, primarily intended for proactive policing to build up an information position. Consequently, the conditions for implementing this new type of proactive criminal investigation would be satisfied.

Keywords: intelligence-led policing, proactive criminal intelligence, criminal intelligence, criminal intelligence operation, criminal investigation.